

CSOKONAI LAPOK

SZÉPIRODALOM ÉS TÁRSASÉLET KÖZLÖNYE.

TULAJDONOS SZERKESZTŐ

ORBÁN PETŐ.

Előfizetési díj: Debrecenben félévre július 3-ától december végeig 5 frt; három hónapra július 3-ától szeptember végeig 2 frt 30 kr; egy hónapra, augusztus végeig 1 ft ezüstben. **Vidéken** félévre 5 ft 45 kr; évnegyedre 2 ft 52 kr; egy hónapra 1 frt 12 kr. Előfizethetni helyben egyedül Csáthy Lajos úr könyvkereskedésében, a hol mindennemű hirdetések is elfogadtnak, miktől egy kétszer hasábozott sorért 4 p. kr fizetnek. **Vidéken** minden es. k. postahivatalnál, a hol az előfizetés elfogadatik s az előfizetési díjt tartalmazó levél, ha ráíratik kívül, hogy hirlap-előfizetési díjt tartalmaz, ingyen küldetik a szerkesztőséghez. Előfizetést gyűjtőknek minden 10 példány után egy ingyen példány adatik. Egyes szám ára 6 ezüst kr. — Megjelenik e lap hetenként kétszer: **szerdán és szombaton** délelőtt. Szerkesztőségi szállás nagy-csapóutca 10-dik szám, hátulsó épületben.

A fecskék.

(Beranger után franciából.)

Mór partokon bilincsbe verve,
Igy szóla egy vitézi rab:
„Megint látlak hát benneteket
Hidegtől félt madarak!
Apró fecskék, kiket reménység
E fűről ég alá hozott,
Nemde az én hazámból jöttök!
Hazámról valljon hogy' nem szólótok!?”

Három éve esdeklem immár,
Hoznátok emléket nekem,
Ama völgyből, hol szép jövőndő
Ringatta egykor életem,
Fordulatánál egy folyónak,
Melyben oly tiszták a habok,
Ti láttátok szalma-kunyhónkat...
E völgyről valljon hogy nem szólótok!?”

Némelyitek tán ott született
Azon fődél alatt, hol én...
Busulhattok egy szerencsétlen
Anyának hív szeretetén,
Léptemet hallja minden órán,
Mikor majd haldokolni fog,
Hallgat, hallgat azután meg sír...
Szerelméről miért nem szólótok!?”

Hugom valljon férjhez ment-e már?
Láttátok a legényeket,
Midőn a víg lakodalomban
Mondottak szép dalt, verseket!?
És kik velem a harcba jöttek
Azon sok ifju bajnokok,
Meglátták-e falunkat újra...
Barátimról miért nem szólótok!?”

Tetemeik fölött a völgyben
Tán idegen jár szertesztét,
Ő parancsol az én kunyhómban
S zavarja hógom életét!
Nincs anyám, hogy könyörgjön értem,
Körüitem rabláncok, rabok...
Kedvesemnek ezer bajáról
Hazám fecskéi, hogy' nem szólótok!?”

Lévai József.

Szenvedélyek áldozatai.

(Folytatás.)

V.

Kölesön.

Az öreg Hevesi és egy száraz hoszszu alak 1802-ki galambszin oberrockban, kopasz orralj- és kaponyával, a fénymázos asztal mellett, érdekes beszélgetést látszának folytatni.

Előttük egy üveg bor aranylott, két karcsu pohár társaságában; melyek a mellettök kényelemmel meglapult hivatlan vendégre — egy nagy halálfejes burnótszelencére — a száraz ur kedves s elválhatlan életpárjára, ottantottan idegenkedő pillanatokat látszóttak lövelni.

„Tessék már egyszer, nemzetes uram!” — kinálá a száraz ur, hatalmas szelencéjével a házigazdát.

„Köszönöm alásan ténsuram, patvar hordja el a tubájkját, biz én restellem vele bajuszam elkeverni, s orromat boszantani. Inkább ezt kóstoljuk — s a félben levő két poharat teli tölté — torkunkat boszantsuk inkább, mint orrunkat, ugyis elég borsot törnek a magyar orra alá a nélkül is, hol erről, hol amarról.“

Mig Zsugori ur — mert ő volt a fenttiszelt vendég — képtelen minákkal iszonyut szippanta: az alatt az öreg Hevesi, egyik pohár leöntésével boszantá torkát, a másikat Zsugori ur elibe csusztatván.

„Köszönöm, nemzetes uram, de emberségemre, már addig többet nem iszom: mig áldomás poharat nem nyujt.“

„Nem tehetek róla, ténsuram... de hát mért is köti meg magát oly makacsul, az oly sok pénzü uriember. Hígye meg kegyelmed, oly négy ökröt adnék pedig, hogy bíró uram is befoghatná... az egész ár csupa csekélység: ötszázhatvan forint.“

„No, bánja patvar, már látom, hogy a nélkül sem akar nemzetes uram engedni... itt kezem, legyen meg az egyezség: már most igyunk áldomást.“

„Adjon isten szerencsét hozzá, ténsuram!“

„Köszönöm, nemzetesuram; — s ezzel Zsugori ténsur, galambszin kabátjának mélységes oldalzsebéből terje-

delmes tárcát cepele napvilágra, s ünnepélyesen tárá fel annak titkos kebelét, — ... itt van, nemzetes uram, az ötszáz forintos kötelezvény, ennek félére kötelezett husz százaléka ötven forint öszszesen, ime egy ötös bankjegy, kérek vissza egy pengőt, egyuttal egy kis nyugtatványt is arról: miszerint becsületesen kielégítém nemzetes urat.

Hevesi uram ez egész beszédből legkevesbet sem értve: darabig szó nélkül hurcolá vizsga pillanatait a száraz uron. Azt livé egyelőre, hogy tán biz a ténsur száraz kaponyája nagybecsü lakóját, az áldomás poharak széze bojgatá fel ily badar beszédek tételére.

Ó bizony ezer forintos kötelezvényért sem adna egy batkát, nemhogy ötszáz forintosért négy szép ökröt — gondolá s mosolygani kezdte a száraz ur vélt tréfáján.

„Még előre megmondám, ténsur — szólamlék meg végezetre — hogy készpénzre lesz szükségem ... na de hiszen megértém én a tréfát is, nem fog kézni a fizetés egy hét mulva sem, tessék eltenni azt a kötelezvényt.“

Most pedig Zsugori ur ütődött meg Hevesi uram értetlen beszédén, s ép azt gondolá arról, mit emez imént ő róla. —

„Szívesen, készpénzt adok, nemzetes ur, akár ebben a pillanatban — mond Zsugori mosolygva — csak fizesse ki hát előbb ez itt kötelezett öszszeget.“

„Mi közöm hozzá?“ — mond kedélyesen Hevesi.

„Hehehe! valóban, mint veszem észre, szinte kedvet öntött belénk az áldomás, nemzetes uram“ — enyelge öregurason Zsugori.

Mindketten kedélyes mosolyra fakadtak embereink: mialatt önkénytelenül nyult Hevesi uram a kötelezvényért ... végig futá azt, s láthatólag döbbsent meg, midőn az alatt fia nevé olvasá.

„Aha, kedves tisztelt ténsur, most értem már az egészet! igen ravaszul kákkulált volna az ur, az igaz: de rutul belevesztett... Azt gondolja az ur, hogy a közönséges ember nem is tudja, mi szabad törvény szerint, mi nem? S ha fia elég ostoba s elvetemedett lehetett ily gyalázatos törvénytelen kamatra kölcsönözni az urtól: majd kegyelmed, az együgyü apát, amugy szép módjával könnyen megnyirheti?“

Várj, várj, te istentelen, elvetemedett ros z fiu — kiálta boszusan az átellenes szoba felé fenyegetve — hát így akarsz te kijátszani, így koldustarisznyát akasztani családod nyakába ... várj, majd megtanítlak, mint kell kölcsön venni más rovására! ... várj, mert majd bevágom én itt is utadat!

Szentséges atyám — folytatá égre emelve szemeit — én jólélekkel azt hívém: hogy az a semmirekellő fiu prókatori jövedelméből szerzetgi öszsze azon sok hasztalan encsenbencs portékákat, mikkel egész napokon át odabent babrál. S azért nem is szólék érte, mert gondolám: hogy apránként benővén fejlágya, majd csak eltölti egyszer bolond esztendejét s rájok ún... S mit kellett megérnem, ő még kölcsönözni merészel, és oly iszonyü sumtmát, a mi

több, családá rovására... de hiszen majd megtanitom én ö-kémét!“

Zsugori, e különös apai jellemeni bámulata s csodálkozása miatt sokáig nem vala képes szóhoz jöni.

„Uram — szóla végre — mit akar kegyelmed? adja vissza azon kötelezvényt, az nekem törvényes sajátom, s úgy hiszem, nem fogja eltagadni, leend anynyi ember-sége!“

„Most ezt széttéphetném, az igaz, vagy azt mondhatnám, vegye meg az ur azon, kinek kölcsönzé: de ezt nem teszem. Még sem hagyom azonban a dolgot enyyniben: mert az urral is lesz egy kis számvetésem. Az ur uzsorás — kiáltá méreggel — s tudja-e, mi az uzsorások büntetése?“

Zsugori elhalványodott, színehagyottabbá lett galambszin oberrockjánál, s remegve várá kötelezvénye beláthatlan sorsát.

„Azonban nem viszen rá a lelkiösméret — folytatá az öreg Hevesi, kissé csilapulva — hogy anynyira megromtsam az urat.“

Zsugori nagyot sohajtott.

„Itt ötszáz forint van — beszéle ama tovább — kölcsönözve, husz százalékra, mely évenként száz forintra rug, s félévenként fizetendő... Ez öszveget törvényes ötös százalékra fogjuk levonni. — Zsugori szólani akart. — Egyetlen szót sem, uram, ezt sem érdemlené kegyelmed...! Most tegye asztalomra a száz forintot, az illető százalék híjával, s félév mulva az ötszáz forintot, kötelezett husz százalékával egyutt megkapandja tölem.“

Örömmel olvasá le az öszszeget az uzsorás, s a kötelezvényt megkapva: örült, hogy ily szárazon távozhatott.

(Folyt. köv.)

Bolond Istók.

Első ének.

(Folytatás.)

33.

Igy, mikor én mindenütt elhagyottan
(Tavaly nyáron esett, nem költemény)
Kergetve önnön lelkeimtől futottam,
És láthatáromon nem volt remény —
S kétség'ésés örvényeig jutottan
Kezem égre emelni nem merém:
Egy — asztagomba feddőleg hajított —
Villám-űszök imádkozni tanított.

34.

Ekkor (a mondott éjjel, nem tavaly)
Eszmélni látszék az elhalt leány,
Kebléből hoszszu és nehéz sohaj
Erőlködött halvány kék ajakán;
De a színt képzelem csak, mert olaj
Nem volt a mécsben, így nem láthatám;
Gondolta a mécs, minek égne jobban
Hol egy vak, egy kisdéd s egy félhalott van.

35.

Két félhalott, inkább: az, ki sohajta
S ki azt meghallá és megismeré;
Reszketve nyílt meg a koros nő ajka;
Testét halálos harmat kiveré;
Üres szemével — mintha volna rajta
Mit nézni — bámult a sohaj felé:
Azt várta tán, hogy több is jöjön . . . és
Valóban jött is egy süket nyögés.

36.

Az ifju nő, vugy inkább hajadon,
Vagy egyik sem . . . no a mélyk jobban illik, —
Mig folyvást ott hevert a padlaton
(Az istenadta földön t. i.)
Szemei zárva, keblébe szabadon
Nem jár a szellő; még ájulva mindig:
De mintha lelke így is érzene
A szemrehányást, nyugtalan belé.

37.

Tulajdonkép nem is volt szemrehányás
Az, melybe mostan az agnó kitört:
Átok-, halál-, és kárhozat- kívánás
Volt, mely egy szóban káromol s könyörg;
Middn sebet a lélek önmagán ás —,
Kétségbeesésben talál gyönyört,
És, mint vézföcske a hullám csatában
Magasra, mélyre száll önviharában.

38.

Oly állapot volt ez, mint a minőt
Jóbnak tanácsolt a házsártos aszszony:
„Átkozd meg teumagad“ készítette őt
„És hajj meg! . . .“ Volt esze hogy rá ne hajtsion,
Nem is hajtott rá, — így szépen kinőtt
Fekélyiből: de öregünk a vackon,
Ki oly türelmes, mint Jób, nem vala,
Megátkozá magát és . . . meghala.

39.

E percben a tiszteletes homályban,
Milyet haldokló mécs idéz elő,
Két tünemény jelent meg a szobában:
Ifju az egyik, fúrge, vig, merő
Hús, vér, egészség; büszke hév szavában,
Sajátja szépség, szellem, kedv, erő,
Arcán elégséges remény világolt
Átfényleni egy örökkévalóságot.

40.

E volt az Élet. Szemközt vele, lomhán
Egy más alak is tántorgott elé,
Szúette karjait keresztbe fonván;
Bordája szürkén dültyedt kifelé;
Köntöse nem volt, egy halotti ponyván
Kívül, mely, ámbár sarkait veré,
Nem takará el a váz semmi tagját,
Kitünteté minden bötykét s darabját.

41.

Röviden egy görlábu, hórihorgas
Csontváz jelent meg; olyan, a mivé
Leszünk mindnyájan, hogyha majd lesorvad
Rólunk az, a mi éltünket tevé, —
Es nem marad más: koponya, meg ordas
Csontok, melyekről a hust leszede

Ugyanaz a lég, mely éltette hajdan,
(Azért hizlalta, hogy levágyja majdan.)

42.

Csontváz! halálfej! Irtódom. De mért
Iszonyodik az ember önmagától?
Ez a fő, mely ma képzél, gondol, ért;
E mellkosár (mely néha fáj, galádul!)
E kéz, mely mostan is cernára mért
Sorokat írkaál, rímbe szedve hátul:
Mindez halálfej, csontváz, — nemde nem?
Egy év különbség, vagy tán anynyi sem.

43.

Hidegen állt meg a váz. Gunymosolyra
Vonultak volna ajkai talán,
De ajka nem volt, a mit félrevonna,
Rég elfogyott az, férgék asztalán;
Sötét gödörre sülyedt szeme, orra;
A rózsakárpit arcának falán
Megszünt virulni, csupán a fakó
Rém, pusztá csont, maradván látható.

44.

Az ifju visszaretent: Hah! megint te?
Mindig te!“ és elfordítá szemét,
De a másik zörgő kezével inte
S maradni kényszeríté ellenét;
„Számolsz!“ dörögte és mohón tekinté
Egy lapra: „hm! hogy is ne töltenéd
Be a világot proletár sereggel;
Egy, kettő, három: ez több egy gyermekkel.“

(Folyt köv.)

Debreceni napló.

A ref. főiskola felsőbb tanhallgatóinak közvizsgálatai folyvást tartanak. Mind tanár urak, mind a tanuló ifjak sikerrel koszoruzott szorgalma magában az eredményben rejti legszebb jutalmát. Különösen örömmel ismerjük el, mikép ifjaink e nehéz idők szellemét felfogva, megtörése nélkül a közcsendnek, az illem és közerkölcsiség utain járva, férfiakhoz illő komolysággal pihenték ki a mult fáradalmait a tudomány és béke hajlokában!

E főiskolában a történet-, magyar nyelv-, mér- és természettani oktatói-székek csak ideiglenesen vannak betöltve, sőt úgy hallik, hogy a növelés- és német nyelvtani oktatói-szék is legközelebb megüresül. Mi fájdalommal érezzük a főiskolára egypár év alatt nehézkedett csapásokat, s ohajtva várjuk, hogy az illető tanszékek mielőbb jeles férfiakkal legyenek betöltve! Különösen a német nyelvnek alaposan és gyakorlatilag tanítása és tanulása a legfőbb szükségek egyikévé vált. Bár eddig is a latin nyelvnek a tanulóba beleerőtetése helyett, a tudományos embernek szinte nélkülözhetlen német nyelv gyakorlati értésére vezettetek volna tanulóink! Ezen tanszéket mielőbb, habár ideiglenesen is be kell tölteni oly egyénnel, kinek nyelvtani ismeretei az elmélet s gyakorlat forrásai-ból meritvék. Örömmel üdvözlünk mi e tanszéken, né-

met nyelvtanító Örvényi Vilmos urat, kinek mind magán, mind közléte dicséretes járulékát teszi német nyelvtani alapos ismereteinek, — melyek együttvéve, a tanulóknak is csak fényt és sükert áraszthatnak!

Szinkörünkben szombaton — aug. 24-kén — adatott 'Linda' Balogh Jozéfa a címszerepben és Havi, Arthur szerepében, mint vendégek léptek föl. A szinkör minden részében megtelve, szép közönség volt. Balogh Jozéfa nehéz szerepét meglepő, kielégítő, mondhatni némely részeiben, különösen az örütségből ébredés jelenetében elragadó hatályljal játszá. Csupán első egy pár daljelenetében a vég alhangok erősb s tisztább kiadásával látszott kissé fukarkodni, tán szerepe nagyobb-szerű részeire kímélé hangját? Ha igen, valóban célt ért, mert ott erejének egész teljével használá azt. S ezáltal azt nyerte, hogy — a mi nem csekély érdem — szerepének legnehezebb részeiben volt legerősb. Havi ismert szép hangjával, ügyes játékával nekünk mindig a régi kedves dalár. A többi szereplők is általában dicséretesen betölték helyöket. Különösen Berzeviciné kedves tü-nemény volt élénk, vigályos szerepében. Próbáljon ezután is csak ily szerepekben föllépni: úgy folytonosan a kedves Berzeviciné maradjon.

Tegnap — aug — 25-én — (a színházban) a 'Szép Juhász' adatott, a rossz idő dacára is elég népes közönség előtt. Különösen ki kell emelnünk Havi ömlengő dalolását és Csizsér ügyesen felfogott, s eljátszott elménc szerepét. És találkozott ember mégis, a ki a csattogó érdem-taps közt füttyöt vetett Havi játékára, a ki ugyan elégtételt vett, és kapott épugy a közönség- mint a rendőrségtől. Ugyanis városi főkapitány és helyettes polgármester Szöllösy János ur gyors és erélyes intézkedése folytán a csend- és kedvzavaró (részeg ácslegény) azonnal elfogatlatván, a hüvösre vitetett, hol most már józanodó fővel kezd a csend és rend célszerűségéről gondolkozni. Havi pedig fokozott lelkesedés és köztapsvihar közt játszá végig szerepét. Egyébiránt köszönet a közönség nevében derék rendőrfőnök urnak gyors és erélyes intézkedéseért.

Vidéki élet.

H. M. Vásárhely, aug. 19. Társaséletünk buskomoly egyhanguságát minapában — bár kevés időre — a vándor Thalia próbálta felcsiklandozni. Ugyanis városunkban Latabár, Tóth és Döme igazgatásuk alatt színielőadások történtek; általában véve, a társaság jó volt, különösen Tóth és Kecskésné nagyobb közönség igényeinek is megfelelének, néhány előadás után ismét elhagyanak, mint mondák, Kecskeméten előlegesen tett szerződés miatt, azon ígéret hátrahagyásával, hogy nem sokára visszatérnének körünkbe. Isten hozza őket, mint egyedüli

talizánt, mely olykorolykor életre hívja keblünkben a vigaszadó reményt, hogy: „Él magyar, áll Buda még.“

Nevezetes ujságul irhatom még, hogy a napokban egy hirtelen támadt égháboru alkalmával két hatalmas bomba, azaz csak villám, ütött le főutcánk közelében egy házba; hamis izlése lehetett, hogy épen egy kis lány mellé ütött, ... ha már útni akart, ütött volna legalább oda, hol igazi útnivalókra találándott.

Egy kis furcsaság is történt a napokban; egy fiatal óriást (kigyót ne értsenek ám olvasóim!), hogy a nagy hőség miatt agyvelőgyuladást ne kapjon, hüvösre tettek. Bizony pedig lehetendett is annak a hamis főkapitánynak anynyi belátása, hogy a kráglis, fénymáztopános és sétakorbácsos divatárszlán nem kutyalyukbavaló, hol a tyuklopók csak úgy osztoznak az emberrel, mintha együtt osztottak volna a koncon ... a kímásnak vermetás, maga esik bele.

Vérmes reményünk mutatkozik, hogy bezárt cassinónk ajtai újra megnyilnak, minden jóra való lelket befogadandók. Így már aztán csak nem penészednék meg unadalmas tespedésünkben, kivált ha még zenészeink is nagyobb pártoltatásban részesülének, mint jelenleg. Bizony megérdemelnék.

Egy bizonyos fiatal ember több rendbeli, szebbnél szebb vádak következtében törvény elibe idéztetvén, menteségül azt hozta fel, hogy ő két tanut állit annak bebizonyítására, hogy becsületes ember (?); azt mondják, felkent ügyvéde volt azon egyszeri cigánynak, kire, midőn két hiteles tanu rábizonyítá, hogy lovat lopott, azt felelte mentségeül: „ő husz tanut állit elő, kik közül egyszem látta, mikor lopott.“

Kedves ujságul irhatom, hogy törvényszékeink rendezésének előkészítésében állunk, mindennap mohóbb vágygyl várjuk az e végre kiküldött ministeribiztos Szerdahelyi Pál urat, kinek ismert igazságszeretete szép reményekre jogosit. Hiszszük, hogy a tudományos s hivatalképes egyéneket nem mellőzendik el a hizelgő alakoskodók miatt, kik a hivatal szentségét önérdekek eszközeivé, vagy mi kárhozatosb, mult időkből átültetett boszuvágyaik fegyvereivé aljasitnák, pedig találkoznak ilyenek is, példával szolgálhatnánk. De hagyjuk most ezt. Az idő méhében hordja ugy a büntetés mint jutalom magvait, melyek elébbutóbb kicsirázandók, s megérendők, midőn aztán a nemesis aratást hirdet. És ki mint vetett, ugy aratand. —

S ezzel isten veled Szerkesztő Barátom! jövőre, ha meg nem bánod, érdekesb ujságokkal igyekezendek szolgálni...

De csak ugy, ha lehet.

Jelen számunk egyes példányának ára 3 pengő krajcár.

Nyomatik Debrecen város könyvnyomdájában.